

У Х В А Л А
ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 65² Закону України „Про акціонерні товариства“ та пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах“

м. Київ
10 жовтня 2019 року
№ 45-у/2019

Справа № 1-195/2019(4549/19)

Велика палата Конституційного Суду України у складі суддів:

Тупицького Олександра Миколайовича – головуючого,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Лемака Василя Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича – доповідача,
Мойсика Володимира Романовича,
Первомайського Олега Олексійовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів

України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 65² Закону України „Про акціонерні товариства“ від 17 вересня 2008 року № 514–VI (Відомості Верховної Ради України, 2008 р., № 50–51, ст. 384) зі змінами та пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах“ від 23 березня 2017 року № 1983–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 25, ст. 289) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Мельника М.І. та дослідивши матеріали справи, Велика палата Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – 47 народних депутатів України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 65² Закону України „Про акціонерні товариства“ від 17 вересня 2008 року № 514–VI зі змінами (далі – Закон № 514) та пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах“ від 23 березня 2017 року № 1983–VIII зі змінами (далі – Закон № 1983).

Положеннями статті 65² Закону № 514 передбачено обов'язковий продаж акцій акціонерами на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій, а положеннями пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983 регламентовано порядок та умови застосування положень статті 65² Закону № 514.

В обґрунтування своїх тверджень щодо неконституційності вказаних положень Закону № 514 та Закону № 1983 суб'єкт права на конституційне подання зазначає, що ними „встановлено право власника домінуючого контрольного пакета акцій (особи або групи осіб) на примусове відчуження на їх користь міноритарного пакету акцій – об'єктів права приватної власності міноритарних акціонерів цього товариства без урахування конституційних гарантій непорушності права приватної власності, обов'язковість врахування яких встановлена Основним Законом України“, а отже, наведені положення не відповідають статтям 3, 8, 13, 21, 22, 24, 41, 58, 64 Конституції України, тобто є неконституційними.

2. Велика палата Конституційного Суду України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з постановленням Другою колегією суддів Першого сенату Конституційного Суду України Ухвали від 3 вересня 2019 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“, виходить з такого.

2.1. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України, зокрема, належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України.

Згідно з частиною третьою статті 51 Закону України „Про Конституційний Суд України“ у конституційному поданні щодо конституційності акта (його окремих положень) зазначаються акт (його конкретні положення), що належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити акт (його окремі положення), а також обґрунтування тверджень щодо неконституційності акта (його окремих положень).

Зі змісту конституційного подання вбачається, що народні депутати України не визначили конкретних положень Закону № 514 та Закону № 1983, що належить перевірити на відповідність Конституції України, натомість автори клопотання просять перевірити на відповідність Конституції України статтю 65² Закону № 514, яка містить сімнадцять частин, та пункт 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983, який містить вісім абзаців. Однак у конституційному поданні не зазначено ні конкретних частин статті 65² Закону № 514, ні конкретних абзаців пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983, які слід перевірити на предмет їх конституційності.

Крім того, народні депутати України також стверджують про неконституційність „абзаців 48–121 підпункту 5 пункту 17“ розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983 та „пункту 39“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів“ від 16 листопада 2017 року № 2210–VIII (далі – Закон № 2210), яким внесено зміни, зокрема, до Закону № 514, однак не порушують питання щодо перевірки вказаних положень на відповідність Конституції України (конституційність).

Аргументуючи свої твердження щодо невідповідності оспорюваних положень Закону № 514 та Закону № 1983 статтям 3, 8, 13, 21, 22, 24, 41, 58, 64 Конституції України, народні депутати України лише наводять зміст окремих положень вказаних статей Основного Закону України, окремих юридичних позицій Конституційного Суду України, у яких розкрито зміст понять скасування, звуження, непропорційного обмеження конституційних прав і свобод, а також недопустимості звуження змісту та обсягу прав і свобод або їх обмеження. При цьому автори клопотання обмежилися цитуванням відповідних конституційних приписів та окремих юридичних позицій Конституційного Суду України, що не може вважатися обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності (ухвали Конституційного Суду України від 4 липня

2016 року № 50-у/2016, від 13 липня 2016 року № 56-у/2016, ухвала Великої палати Конституційного Суду України від 10 липня 2018 року № 43-у/2018).

Суб'єкт права на конституційне подання наголошує, що „як під час прийняття оскаржуваних законодавчих положень, так і станом на зараз відсутня суспільна необхідність на втручання у право приватної власності міноритарних акціонерів на їх акції, у результаті якого, непорушне конституційне право приватної власності зазнає непропорційних (у розумінні практики ЄСПЛ) обмежень“. Крім того, автори клопотання вказують на відсутність пояснювальної записки до законопроекту, який у подальшому став Законом № 2210. У зв'язку з відсутністю пояснювальної записки народні депутати України дійшли висновку про „неможливість надання Верховною Радою України будь-якого належного обґрунтування для прийняття оспорюваних законів з огляду на здоровий глузд і принцип верховенства права“.

Свої твердження щодо неконституційності оспорюваних положень Закону № 514 та Закону № 1983 автори клопотання також аргументують тим, що норми законодавства про інститут примусового викупу акцій („squeeze-out“) „не визначають спеціальних вимог до оцінювачів, а також механізму (способу та методу) оцінки ринкової вартості акції, результатом чого стає невідповідність такої оцінки дійсній ринковій вартості примусово відчужених акцій“; „не передбачають для міноритарного акціонера або будь-якого інвестора, в тому числі держави, право конкуруючої пропозиції (зворотньої вимоги) щодо викупу пакету акцій товариства“ тощо.

У конституційному поданні також наведено зміст частини п'ятої статті 41 Конституції України, зокрема про те, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості, та наголошено на тому, що законодавство України не містить визначення понять „попередній“, „повний“. На підставі зазначеного автори клопотання висловлюють припущення, що ні нормами Цивільного

кодексу України, ні оспорюваними у конституційному поданні положеннями не гарантовано та не введено належного механізму попереднього та повного відшкодування вартості майна, що примусово відчужується через процедуру обов'язкового продажу акцій.

Аргументуючи свої твердження, народні депутати України також вказують, що положення пункту 2 розділу II „Прикінцеві і перехідні положення“ Закону № 1983 „не можуть регулювати окремої процедури примусового продажу акцій, а можуть передбачати лише особливості введення в дію цього Закону в частині строків. Зазначене підтверджується листом Інституту законодавства Верховної Ради України № 22/339-1-17 від 09.07.2018 року“.

Велика палата Конституційного Суду України зазначає, що твердження суб'єкта права на конституційне подання щодо неконституційності оспорюваних положень Закону № 514 та Закону № 1983 фактично базується на викладенні власного судження стосовно наявності чи відсутності суспільної необхідності у запровадженні інституту обов'язкового викупу акцій, твердженнь про законодавчі недоліки при його запровадженні, аналізу законодавства України, припущень, а також наведенні практики Європейського суду з прав людини, однак це не можна вважати обґрунтуванням твердженнь щодо їх неконституційності.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що припущення не можуть вважатися аргументами на підтвердження неконституційності правових актів чи їх окремих положень (ухвали від 17 лютого 2009 року № 5-у/2009, від 27 січня 2010 року № 2-у/2010).

Крім того, автори клопотання зазначають, що прийняття Закону № 1983 та Закону № 2210 „мало на меті імплементацію Директиви 2004/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо пропозицій про поглинання у рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони, що була ратифікована Законом України № 1678–VII від 16.09.2014 р.“, і стверджують, що „норми цих законодавчих актів не відповідають ряду положень Директиви 2004/25/ЄС, зокрема й з точки зору „якості“ закону“. Однак такі твердження не можуть вважатися обґрунтуванням неконституційності оспорюваних положень Закону № 514 та Закону № 1983, оскільки до компетенції Конституційного Суду України не віднесено питання контролю відповідності положень нормативно-правових актів України міжнародним договорам, ратифікованим у визначеному законом порядку (ухвали Конституційного Суду України від 27 грудня 2011 року № 67-у/2011, від 21 травня 2015 року № 21-у/2015).

Отже, народні депутати України не дотримали вимог частини третьої статті 51 Закону України „Про Конституційний Суд України“, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

2.2. В абзаці першому пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983 встановлено, що протягом двох років з дня набрання чинності цим законом особа (особи, які діють спільно), яка станом на дату набрання чинності цим законом є прямо або опосередковано з урахуванням кількості акцій, що належать їй або її афілійованим особам, вже є власником домінуючого контрольного пакета акцій акціонерного товариства, має право застосувати положення статті 65² Закону № 514 виключно в порядку та на умовах, визначених у цьому пункті.

Відповідно до пункту 1 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983 цей закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування. Закон № 1983 опубліковано в офіційному друкованому виданні Верховної Ради України – газеті „Голос України“ – 3 червня 2017 року.

Таким чином, на момент звернення суб'єкта права на конституційне подання до Конституційного Суду України положення пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983, щодо яких порушено питання перевірки на відповідність Конституції України (конституційність), вичерпали свою дію.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що оскільки акт або його окремі положення вичерпали свою дію, вони не можуть розглядатися на відповідність Конституції України, тобто це питання непідвідомче Конституційному Суду України (Рішення від 19 жовтня 2009 року № 26-рп/2009, ухвали від 1 жовтня 2002 року № 50-у/2002, від 21 листопада 2007 року № 48-уп/2007, ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 19 вересня 2018 року № 7-уп/2018, від 28 травня 2019 року № 6-уп/2019).

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1983 згідно з пунктом 2 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 35, 51, 52, 61, 62, 66, 86 Закону України „Про Конституційний Суд України“, відповідно до § 45, § 52 Регламенту Конституційного Суду України Велика палата Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 65² Закону України

„Про акціонерні товариства“ від 17 вересня 2008 року № 514–VI зі змінами та пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах“ від 23 березня 2017 року № 1983–VIII зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційному поданні; невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

2. Ухвала Великої палати Конституційного Суду України є остаточною.

